

Madarász Anita

A brit kormány és a békemozgalom kapcsolata magyar dokumentumok tükrében - problémafelvetés

„A titeket éltető remek szellemet most egy örömteli jövőre fordítsátok, egy otthonra, egy hazára, ahol férfiak és nők kölcsönös bizalomban élnek, és mint barátok, együtt menetelnek. Ne aszerint ítéljétek meg az életet, amit a háború szennyéből és pocsklósából, valamint az első békeév zűrzavarából láttatok! Az élet legjobb oldalában higgyetek, és adjátok hozzá bátorságotokat, reményeitek és humorérzéketeket! Nézzünk reménnyel a jövő felé [...]”¹

(VI. György angol király)

Az 1945 utáni brit külpolitika egy darabig némi távolságtartással kezelte az európai kontinenst: a munkáspárti kormány azt az évszázados felfogást hangsúlyozta, hogy a felépített gyarmatbirodalom és az Egyesült Államokhoz fűződő viszony jóval fontosabb ennél. Az „Európán kívüliséget” az is erősítette, hogy a háborús veszteségek miatt szétforgácsolódott kontinens nem nyújtott kiemelkedő lehetőségeket a britek számára külkereskedelmi téren sem. Az 1940-es évek végétől azonban a brit politikusok rájöttek arra, hogy a világhatalmi ambíciók ideje végleg lejárt, s ezt felismerve az ország az európai együttműködés felé fordult. *„Nem vagyunk nagyhatalom, és soha többé nem leszünk az. Nagy nemzet vagyunk, de ha továbbra is úgy viselkedünk, mint egy nagyhatalom, hamarosan megszűnünk nagy nemzet lenni.”*² Ennek a politikának és irányvonalnak a megvalósítását erősen próbára tette a hidegháború. A vasfüggöny „leereszkedése” és az ezzel járó nemzetközi következmények kettéosztották a világot. Egyfajta elszigetelődés vette kezdetét a fal két oldalán lévő nemzetek között, ugyanakkor lehetett olyan réseket találni ebben az „elkötelezettségben”, amelyek lehetőséget teremtettek az együttműködésre is. Az egyik ilyen „lehetőség” a nukleáris fegyverkezés elleni küzdelem volt.

Békéért küzdeni és harcolni nem új keletű tevékenység: ugyanakkor jelentése és tartalma időről időre változott attól függően, hogy mi volt az aktuális probléma és mi volt az elérendő cél. Ha csak a 20. század eseményeit nézzük, akkor megállapíthatjuk, hogy az egész korszakot áthatotta valamilyen formában – hol burkoltan, hol igen radikális módon – a béke utáni vágyakozás. Ez ugyanúgy megjelent az első majd a második világháború kitörésekor is. Ha az utóbbit és az azt követő időszakot nézzük – az 1940-es évek második felét, illetve az 1950-es évek elejét – akkor sokkal komplexebb problé-

¹ H. HARASZTI Éva: *Anglia és Magyarország párhuzamos története, 1945-1951*. Scolar Kiadó, Budapest, 2002. 13. (H. HARASZTI (2002)).

² 1949-ből, Sir Henry Tizardtól (professzor, védelmi tanácsadó; 1885-1959) származik ez az idézet. H. HARASZTI (2002): 150.

mával találkozunk: a második világháború lezárását követően ugyanis rövid idővel, ki-robbant egy passzív háború, elkezdődött a hidegháború korszaka, ami nem kevesebbet, mint az atombomba veszélyét hozta magával.

Az atomenergia békés célú felhasználása és az atomfegyverek bevetése mind a mai napig megosztja a közvéleményt. Még morális kérdésként is felmerülhet a probléma: helyes-e igénybe venni egy pusztító energiának a segítségét? A hidegháború idején, amikor ez a kérdés aktuálisá vált, amikor a különböző nagyhatalmak és a különböző nemzetek versengtek egymással az atomfegyverek minél gyorsabb létrehozásának a területén, amikor a civil lakosság kételkedve figyelte, hogy a kormányok és a politikai szereplők miként döntenek erről, akkor adtak hangot véleményüknek a békemozgalmak, amelyekhez napról napra egyre többen csatlakoztak.

A békeharc kifejezés a két világháború közötti időszakban ismeretlen fogalom volt,³ 1945 után azonban nem sokkal megjelent a köztudatban és hihetetlen hangsúlyt kapott. Ezekben az években mutatkozott meg egyfajta megosztottság a békemozgalmi szervezetek között, ugyanis eltérően vélekedtek arról, hogyan is kellene megoldani a felmerülő – valóságos vagy vélt veszélyt tartalmazó – problémákat. A tanulmány elején röviden felvázolom, hogyan nézett ki a második világháborút követően a nemzetközi békemozgalmi rendszer: miben változott, mi volt ennek az oka, és hogy mit jelentett maga a békeharc kifejezés. A folytatásban két, Nagy-Britanniához köthető esemény alapján mutatom be a brit kormány és a nukleáris fegyverkezés ellen küzdő békemozgalom kapcsolatát magyar források révén.

A nemzetközi békemozgalom a második világháborút követően

„Egy nagy gonosz ellen, egy kis segítség nem eredményez kis megoldást, egyáltalán nem eredményez semmit.”

(John Stuart Mill)⁴

A nemzetközi békemozgalom figyelemreméltó és egyben fordultatos utat járt be a 20. században: szerepe hol megerősödött, hol nagyon leszűkült. A második világháború kitörése alaposan megbolygatta a békemozgalmakat. *„A pacifisták visszavonultak, a munkásszervezetek megbénultak, az egyházak hallgattak. Akik mégis felemelték a hangjukat, soha nem látott kemény falakba ütköztek: a szövetségesek oldalán a közvélemény igazságosnak ismerte el a fasiszmus elleni háborút, a fasiszta hatalmak országaiban haláltáborok vártak az ellenállókra. A háború után nem ismétlődött meg a békemozgalmaknak az a hatalmas fellendülése, amely az 1917-1918-as évet követte.”*⁵ A szövetségesek győzelmével úgy tűnt, hogy a hábo-

³ SZÉKELY Gábor: *Béke és háború. A nemzetközi békeszervezetek története*. Napvilág Kiadó, Budapest, 1998. 304. (SZÉKELY (1998)).

⁴ Noel-Baker, Philip: *The Arms Race: A Programme for World Disarmament*. Atlantic Books, London, 1958. iii. (Eredeti szöveg: „Against a great evil, a small remedy does not produce a small result, it produces no result at all.”).

⁵ SZÉKELY (1998): 305.

rú eredményesen zárult. „Nem zavarta az európai és az amerikai békeufóriát az sem, hogy az európai háború befejeződése után Ázsiában szovjet-amerikai hadműveletek folytak Japán ellen: sőt, bár a ledobott két atombomba - főleg értelmiségi körökben – megdöbbenést váltott ki, csak kevesekben ébredt fel az aggodalom. A változások alapvető voltát azonban sokan felismerték.”⁶

Joseph Rotblat lengyel származású brit fizikus⁷ véleménye szerint az erkölcsiség képezi a nukleáris kérdés magját: a világunkat a béke vagy az erőszak kultúrájára fogjuk alapozni? A nukleáris fegyverek alapvetően erkölcstelenek: válogatás nélkül fejtik ki a hatásukat a civilekre ugyanúgy, mint a katonaságra, az ártatlanokra és az agresszorokra, megölik a most élőket és azokat a generációkat is, amelyek még meg sem születtek. A használatuk következménye az emberi faj kipusztulása lehet. Mindez a nukleáris fegyvereket egy elfogadhatatlan eszközzé teszi a világbéke fenntartásában. De pontosan ez volt a politikánk a hidegháború alatt és után. A nukleáris fegyvereket elrettentő eszközöknek tekintették, amelyekkel a válaszcsepás kilátásba helyezésével vehették elejét egy háború kitörésének.⁸ Vagyis: „a hagyományos - a két világháború közötti – békemozgalom háttérbe szorulásának legfontosabb oka az „igazságos háború” tézis széles körű elfogadása volt, amely éppen a pacifizmus fő áramlatát tette akcióképtelenné, utóbb pedig a nemzetközi helyzet alapvető megváltozása: a két világrendszer egymásnak feszülése, majd a háború új formája, a „hidegháború”.⁹ Az újfajta világhatalmi felállás kialakulása két táborra bontotta a nagy múltú békemozgalmi rendszert. Egy része, élén a Nemzetközi Békeirodával, 1949-ben a NATO létrejöttével Nyugat-Európára és az USA-ra korlátozta tevékenységét. A másik része - szintén alapozva a két világháború közötti múltra – többségében baloldali szervezetek, a Békevilágtanácson keresztül – Moszkva irányítása alá került.¹⁰

Harcolni a békéért

„Mivel nem látom előre, hogy az atomenergia hosszú távon valóban áldás lesz-e, most csak annyit mondhatok, hogy ebben a pillanatban óriási fenyegetést jelent. De talán jó is, hogy így van. Talán egy kicsit ráijeszt az emberiségre, s rábírja, hogy rendezze nemzetközi ügyeit, amit e fenyegetés nélkül jó ideig még biztosan nem tenne meg.”¹¹

(Albert Einstein)

A hidegháború idején szélesedett ki a szervezetileg elkülönülő, politikailag meg-

⁶ Uo. 305.

⁷ 1995-ben Nobel-békedíjat kapott.

⁸ ROTBLAT, Joseph: *Foreword* IN: HOLDSTOCK, Douglas – BARNABY, Frank (Ed.): *The British Nuclear Weapons Programme, 1952-2002*. Frank Cass and Company, London, 2003. xxi.

⁹ SZÉKELY (1998): 308.

¹⁰ Uo. 313.

¹¹ Újabb idézetek Einsteintól. Vál. és szerk.: Alice CALAPRICE. Alexandra Kiadó, 2010. 117. Forrás: „Einstein on the Atomic Bomb” (Einstein az atombombáról), *Atlantic Monthly*, 1947. nov. zárszó.

osztott békemozgalom.¹² „A béke egy harci kifejezéssé változott az 1940-es évek végén. A szovjeteket támogató partizánok a békéért harcoltak és béke-frontokat nyitottak, miközben a szovjetellenes erők azzal vádolták őket, hogy ezzel zavart okoznak, hátráltatják a béketörekvéseket és megpróbálták ellentámadást indítani a szovjet háttérű békeoffenzíva ellen. Eme verbális torzulások mögött a polarizált és militarizált, hidegháború övezte Európában valóságos politikai és propaganda küzdelem zajlott a Kelet és Nyugat közötti kapcsolatokban, így a béke szó értelmezésében is.”¹³

Miért volt mindez probléma a békemozgalmak értelmezési rendszerében? „A szervezetek többsége – olvasható Székely Gábor munkájában – nem ismerte el sem a fegyveres megbékéltetést, sem pedig az igazságtalan békeszerződések erőszakos felülvizsgálását. Ennek oka elsősorban az volt, hogy a fegyverek alkalmazásának jogosságát elismerve leszűkült volna a szervezetek bázisa (amint azt tapasztalhatták mindkét világháború kitörésekor), a mozgalomban ugyanis azok alkották a többséget, akik meg voltak győződve a fegyveres erőszak alkalmazásának célszerűtlenségéről. Ami viszont a mozgalmat mindvégig igazán megosztotta, az az volt, hogyan ítéltek meg az agresszor „megbékéltetésének” lehetőségét. A nemzetközi békemozgalom megosztottságát a háború után nem a nehezen kezelhető belső ideológiai különbségek okozták, hanem a kétpólusú világrendszer kialakulása.”¹⁴

Ennek a „küzdelemnek” voltak megnyilvánulásai Nagy-Britanniában is, de a kormányzat úgy látta, hogy ez elsősorban diplomáciai probléma, semmint a belpolitikát érintő kérdés. A második világháború által okozott tömeges pusztítás és halál, valamint az atombomba megjelenése erős ösztönzést adott a további háborúk elkerülésére. A Brit Munkáspárton belül a pacifista érzések még mindig erősek voltak, habár közel sem olyan erőteljesek, mint az 1930-as években. Ugyanakkor létezett egy elterjedt hiedelem, miszerint néhány dolog – mint a náciizmus vagy a totalitárius rendszer egyéb formája – rosszabb, mint maga a háború. A „kibékítés” kifejezés piszkossá vált és rövid időn belül a „béke” szó is besározódott.¹⁵

Magyar visszhangok a békével kapcsolatos brit eseményekről

„A háború nem földrengés és nem számum, a háborút emberek csinálják és emberek meg is akadályozhatják.”¹⁶

Politikától függetlenül a hétköznapi életben az atomkérdés és egy esetleges nukleáris háború réme összekovácsolta a különböző táborban lévőket. A jelen ta-

¹² SZÉKELY (1998): 313.

¹³ JENKS, John: *British Propaganda and News Media in the Cold War*. Edinburgh University Press, Edinburgh, 2006. 114. (JENKS (2006).

¹⁴ SZÉKELY (1998): 304.

¹⁵ JENKS (2006): 114.

¹⁶ Magyar Filmhíradó 1950/49.1950. december: *Erősödik a népek békeharca /békemozgalma/békegyűlések Sheffieldben, Varsóban, Budapesten*] – részlet; www.filmintezet.hu/uj/hirado/ - 2013. 01. 16.

nulmány két fontos tényezőre koncentrált. Egyrészt arra próbál rávilágítani, hogy az ellentétes táborban lévő népek, nemzetek bizonyos rétegei és csoportjai képesek voltak egy ugyanazon tárgyalóasztalhoz ülni, ugyanazért a célért küzdeni, ha világméretű problémával szembesültek – a nukleáris fegyverkezés réme egy ilyen volumenű probléma volt. A másik pedig az, hogy az aktuális politikai vezetés miként vélekedett ugyanerről a kérdésről: a kételkedés, az óvatosság és az állandó ellenőrzés mindkét fél sajátja, amellyel a vizsgált korszakban éltek is a politikai élet résztvevői. De ezek a jellemző „*politikai fegyverek*” egy adott országon belül is érvényesültek, nem kellett ahhoz határokat átlépni és óceánokat átszeli.

A brit-magyar békemozgalmi kapcsolatok az 1950-es évek elején korántsem indultak problémamentesen. A kezdeti mozzanatok mindenképpen a tapogatózások és az alapos megfigyelések tárgykörét jelentették. A magyar külügyi jelentések alátámasztják azt, hogy mindenféle típusú konferenciáról és találkozóról érkeztek Magyarországra információk – ezeknek az oka többféle lehetett: alapos információkat szerezni az ellentétes táborhoz tartozó nemzetekről és megfigyelni a gyanús eseményeket és személyeket, vagy akár lehetett az is, hogy a vizsgált terület valóban egy pozitív irányú kapcsolati hálót jelentett. Az 1950-es év két fontos eseményét vázolja fel a tanulmány magyar dokumentumok és egyéb magyar vonatkozású források segítségével. Ezek a jelentések nem feltétlenül a magyar-brit diplomáciai érintkezések súlyosságát mutatják be, hanem inkább arra adnak példákat, miként vélekedett a brit kormány a nukleáris fegyverkezés elleni küzdelemről, így a békemozgalmakról és miként reagált erre a magyar fél: a kiemelt források egyöntetűen negatív módon érzékeltetik a brit politika és a mozgalom közötti viszonyt. Természetesen, ezeket a dokumentumokat is kellő távolságtartással kell kezelni és nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy politikailag teljesen ellentétes rendszerekről beszélünk – így a jelentésekben előfordulnak túlzó, egyáltalán nem objektív megjegyzések. Összességében azonban, mindenképp hasznos forrásanyagok, mert bemutatják azt az összefogást, amelyet a különböző nemzetek állampolgárai valósítottak meg a nehézségek ellenére is.

A brit politikai vezetés negatív irányú hozzáállása a nukleáris leszereléshez, mint egy problémafelvetés jelenik meg a tanulmányban. Milyen okok motiválták a kormányt, milyen félelmek vezettek a békemozgalmakkal szembeni távolságtartáshoz? Három tényezőt érdemes kiemelni: az atomkutatás, a kezdeti érdektelenség, illetve a félelem a kommunizmus térnyerésétől.

Az atomenergia felhasználhatóságának a kutatása, az ezzel kapcsolatos kísérletezések Nagy-Britanniában is jelen voltak: a brit kormány és a brit tudósok fontos szerepet tulajdonítottak ennek a területnek.¹⁷ Érdekes, hogy a munkáspárti miniszterek nem voltak tájékozottak 1945 előtt az atombomba kérdéskörében. „*Churchill a háború folyamán ragaszkodott ahhoz, hogy csak néhányan legyenek beavatva. Összesen heten*

¹⁷ Így például 1945 októberében a munkáspárti kormány bejelentette, hogy létrehoz egy atomenergia-kutató intézetet John Cockroft irányítása alatt. A következő év januárjában a hasadóanyagok vizsgálatára is alapítottak egy intézményt, Christopher Hintonnak (ICI mérnöke) a vezetésével. H. HARASZTI (2002): 63-64.

tudtak a tárgyalásokról [...]. A munkáspárti kormánynak tehát az volt a problémája, hogy e kérdésben miniszterei tájékozatlanok voltak, az információkat nem, csak a problémát örökölték: egy atomtámadásokkal befejezett háború után hogyan menekülhet meg a világ az összeomlástól, hiszen a különböző hatalmak sorra gyártják az atombombákat.”¹⁸ Nagy-Britannia lépést akart tartani a többi hatalommal.

A második szempont az érdektelenség, pontosabban a kérdés háttérbe szorítása. Mit jelent ez a gyakorlatban? Nem az atomkérdés foglalkoztatta elsősorban a vezetőket az 1945 és 1950 közötti időszakban. A lakosság is más problémákkal volt elfoglalva (gazdasági válság, szénhiány stb.). Az atomenergia-kutatás, a különböző atomtervek egyre titkosabb formát öltöttek (főleg kémkedési botrányok miatt). A sajtó keveset cikkezett az atomkérdésről, nem is nagyon volt erre lehetősége – a lakosság pedig vajmi keveset tudott erről. A nukleáris program, az atombombagyártás folyamata a háttérben, csöndben zajlott a külvilág kizárásával – a kormánynak így nem is lehetett érdeke az, hogy teljes mértékben igazodjon a béke-mozgalmakhoz és elfogadja azok tervezeteit és követeléseit. (Az igazi nagy, brit tömegtüntetések a nukleáris fegyverek betiltásáért, majd csak az 1950-es évek közepétől indulnak el, de akkor behálózák szinte az egész világot.)

A harmadik és talán a legfontosabb pillére a problémának, a kommunizmussal kapcsolatos félelem. Az általános felfogás az volt, hogy szinte kizárólag baloldali szerveződésekről beszélhetünk, és ha ezek a mozgalmak teret nyernek a nyugati országokban, akkor az a kommunizmus térnyerésének lehetőségét teremti meg. 1953-ra a 'béke' kifejezés teljesen leértékelődött a brit politikai diskurzusban. A közvélemény a legtöbb békecsoporthoz a kommunizmussal azonosította, ezért az emberek igyekeztek tisztes távolságot tartani tőlük. A brit békemozgalmak és annak számtalan tagszervezete veszélyes elemként volt számon tartva a brit kormányzat szemében, és ez a hozzáállás nem változott az 1950-es évek második felében, sőt az 1960-as évek elején sem, amely több brit békemozgalomnak a kudarcát eredményezte a későbbiekben.¹⁹ Ennek a felfogásnak volt is alapja, hiszen valóban, elsősorban baloldali érzelmű szervezetek kezdeményezték a kongresszusokat, konferenciákat, s ami a legfontosabb, többnyire Moszkva irányításával. Ezek alapján nem csoda, hogy a brit kormány tartott a Szovjetunió térnyerésétől.

„Vallások Világtalálkozója a Békéért”

„Az angliai békebizottság nehéz feladatának megvalósítására szolgáló egyik legjobb eszköz, minél több hasonló nagygyűlés rendezése.”²⁰

A kormány ellenálló magatartása ellenére London több világeseménynek is helyszí-

¹⁸ H. HARASZTI (2002): 63-64.

¹⁹ JENKS (2006): 126.

²⁰ MOL XIX-J-1-k, Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalmak (1950-1955). 022638. 4. – Dr. Bolgár Elektől származó idézet

nélül szolgált, melyek tudósításáról a magyarok sem maradtak le. Az egyik ilyen diplomáciai jelentés az 1950. június 1-jén megtartott nagygyűlésről szólt, amelyet a *Vallások Világtalálkozója a Békéért* címmel rendeztek meg az Országos Békabizottság (National Peace Council) szervezésében. A jelentés írója Dr. Bolgár Elek londoni követ²¹ szerint az eseményen 20-25.000 embert vett részt, amely jól sikerült és képes volt arra, hogy tömegeket mozgasson meg „és mint ilyen, egyedül áll az angliai békemozgalom eddigi szakaszában.”²² Ezen a gyűlésen nemcsak londoniak vettek részt: a vidéki békabizottság külön autóbuszjáratokat szervezett, így szinte az egész ország területéről megjelentek azok, akik a brit békemozgalom legfontosabb „támaszát” jelentették. „A nagygyűlést London egyik parkjában rendezték meg. Az emelvény körüli szabad térséget a tömeg már a gyűlés kezdete előtt teljesen betöltötte, szerencsére azonban már előre jó hangszórókat szereltek fel a park egész területén, így a közönségnek kb. a fele, amely az emelvényt nem közelíthette meg és a szónokokat egyáltalán nem láthatta, hangszórókon keresztül hallgathatta a beszédeket.”²³

A rendezvény elnöke John Horner kommunista párti politikus volt, s a beszédeket a nemzetközi békemozgalom egy-egy jelentős egyénisége tartotta. A résztvevők között találjuk Alexander Korneychukot, az Ukrán Szövetségi Szocialista Köztársaság elnökét, Spurna Hodinovat, a Csehszlovák Nemzetgyűlés alelnökét, Liu-Ning-It, a kínai szakszervezetek alelnökét. Beszédet mondott Alain le Léap, a Szakszervezeti Világszövetség elnöke, Canterbury esperese²⁴, Gabriel d'Arboussier, a francia parlament tagja, Paul Robeson énekes, amerikai polgárjogi harcos (a kommunizmus ügyének támogatója), illetve George Fenoaltea, az Olasz Szocialista Párt vezetőségi tagja.²⁵ A jelentés nem tér ki külön a beszédek tartalmára, inkább azok hatását elemzi: lelkesedést váltottak ki a hallgatóságból, amikor például Canterbury érseke azzal érvelt, hogy minden vallásos embernek kötelessége harcolni a békéért. Nagy lelkesedést keltettek a következő szavai is: „Egyesek azt hangoztatják, hogy a békegyűléseket a kommunisták szervezik. Ha ez így van, akkor minden elismerésem a kommunistáké.” Paul Robeson „különösen azal ért el nagy hatást, hogy beszéde közben énekelt is, elénekelt egy szovjet népdalt, a Népi Kína himnuszát [...]. Beszédében Robeson kiemelte Szovjetunió óriási jelentőségét a békéért vívott harcban és a közönség zajos helyeslésétől kísérve a világ dolgozói nevében elítélte Amerika mai vezetőit, akik az amerikai békemozgalom legaktívabb irányítóit, közöttük az Amerikai Kommunista Párt főtitkárát börtönbe zártatták.”²⁶

²¹ Bolgár Elek (1883-1955) jogász, történész, londoni követ (1946-1951). Magyar Életrajzi Lexikon. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC00523/02037.htm> - 2013. 10. 02. Minden további magyar személyekkel kapcsolatos életrajzi adat a Magyar Életrajzi Lexikonból származik.

²² MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 022638. 1.

²³ MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 022638. 1.

²⁴ Ezt a pozíciót 1931-től Hewlett Johnson (1874-1966) töltötte be. „Canterbury vörös esperese”-nek nevezték, mert tántoríthatatlanul támogatta a Szovjetuniót és annak szövetségeseit. <http://www.telegraph.co.uk/comment/columnists/charlesmoore/8660471/The-priest-who-thought-Stalin-was-a-saint.html> - 2013. 10. 02.

²⁵ MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 022638. 1-2. A gyűlésen felszólalók politikai szerepvállalása is mutatja az erősen baloldali érzelmű szervezést.

²⁶ MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 022638. 2.

A gyűlés helyszínéül szolgáló park területén számos rendőr ügyelt a rendre. Akkor avatkoztak be az eseményekbe, amikor John Horner bejelentette a hangszórón keresztül, hogy gyűjtést kezdeményeznek a brit békemozgalom számára. Ekkor a rendőrsztag feje felsétált az emelvényre és tájékoztatta az elnököt, hogy ez a törvényes keretek között nem megvalósítható, mondván hangszórón keresztül nem lehet pénzt gyűjteni. Az angol békebizottság egyik tagja ezt követően azonnal tájékoztatta az elhangzottakról a megjelent tömeget. A válasz nem maradt el: a rendőröket kifütyülték és néhány perc elteltével megkezdődött a pénzgyűjtés (a hangszórók nem lehettek bekapcsolt állapotban, bár a jelentés szerint az elnök ezt többször figyelmen kívül hagyta, de ügyelt arra, hogy egyik kijelentése se tartalmazzon a gyűjtéssel kapcsolatban információt. A gyűjtés megközelítőleg 700 fontot eredményezett.) A jelentés ezt követően megfogalmazza, hogy a brit kormány nem nézi jó szemmel a békemozgalmak és gyűlések működését: „[...] a jelenlévők túlnyomó többsége a béke mellett foglalt állást. A rendőrség durva közbelépése csak emelte a hangulatot, mivel a jelenlévők ott a helyszínen láthatták, milyen eszközökhöz folyamodik az angol kormány, hogy a békemozgalom erősödését megakadályozhassa. A követség jelenlévő beosztottai megfigyelték, hogy majdnem mindegyik munkás, amelyik adományát átadta, tett egy-egy megjegyzést az angol kormányra és a rendőrségre.”²⁷ A jelentés írója hatalmas jelentőségűnek tartotta a gyűlést, ugyanakkor óvatosságra intett. Szerinte messzemenő következtetéseket nem szabad levonni, ugyanis a rendezvényen a munkásokból leginkább a „leghaladottabb” réteg vett részt, és ez a réteg már alapvetően elkötelezte magát a béke mellett, vagyis a békemozgalom kiterjesztése más rétegre igencsak nehéz feladat lesz a mozgalom számára. Bolgár Elek azonban úgy véli, hogy e megmozdulásoknak komoly hatása van, és ezekkel nem lehet lekicsinylő módon bánni. „Először is mind több és több támogatót szereznek a békemozgalom számára, másodszor pedig megmutatják, hogy a béke jelszával Angliában is lehet hatni a tömegekre. Június elsején is sok járókelő [...] a gyűlés végéig ott maradt és a többiekkel együtt éltette a békét.”²⁸

A Békekongresszus ellen felemeli szavát a brit kormány

„Találni kellene már olyan megoldást, amelyben az ország véleménye jutna kifejezésre az ilyen kérdésekkel kapcsolatban.”²⁹

(Winston Churchill)

1950. november 13-án a II. Világbéke-kongresszust³⁰ Sheffield³¹ városában tar-

²⁷ MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 022638. 3.

²⁸ A gyűlést követően a békebizottság sajtókonferenciát tartott, amelyen magyarok is képviselték magukat: Sós Dóra (vagy Teodóra), a Sajtóiroda vezetője vett részt rajta. MOL XIX-J-1-k, Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 022638. 4.

²⁹ MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 029304. 4.

³⁰ Az első kongresszust, a Béke Híveinek Világkongresszus Mozgalma szervezésében, Párizsban tartották 1949 áprilisában, akik nem kapták meg a francia vízumot, azok Prágában találkoztak. SZÉKELY (1998): 318.

tották volna meg, de ez az elképzelés meghiúsult. Különböző újságok, így például a *'Szabad Nép'* (a Magyar Dolgozók Pártjának központi lapja), a *'Tartós békéért, népi demokráciáért!'* (a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának periodikája) valamint a Magyar Filmhíradó anyagai is bővelkednek a brit békemozgalmal és általában a békemozgalmakkal, gyűlésekkel, kongresszusokkal kapcsolatos információkban, ezek közül az egyik az 1950 folyamán tervbe vett sheffieldi kongresszus megvalósulásának akadályoztatásáról tájékoztat: „A béke továbbvándorol és Sheffieldben a sokat hirdetett Béke világkongresszus semmivé válik, mint a pára. Ilyen cinikus hangon számolt be az angol híradó az elmaradt béke világkongresszusról. Az angol népnek azonban más volt a véleménye, mint az amerikai imperializmust kiszolgáló lakájkormányának. Az egyszerű embereknek kell a béke, és büszkén vállalták a béke propagandistáinak munkáját. A sheffieldi városháza tanácstermében több ezer munkás és kisember gyűlt össze, hogy tiltakozzék az angol kormány aljas eljárása ellen. A béke ügyét útlevél-megtagadásokkal, kormányrendeletekkel nem lehet megakadályozni, mert a béke ügye legyőzhetetlen.”³²

Az eredeti tervek szerint hatalmas tömeget megmozgató rendezvény megtartására került volna sor Sheffieldben. Magyar forrás alapján, 1950. október 24-ig több kontinensről is jelezték részvételi szándékukat a békedelegációk: Amerikából 123, Afrikából 63, Ausztráliából 22, Ázsiából 231 és Európából 1133 békeküldött³³ jelent volna meg a kongresszuson. Ugyanakkor brit részről ellenállásba ütköztek a részt venni szándékozók: egyes delegációk tagjainak beutazási engedélyét megtagadták,³⁴ többek között ezzel a lépéssel a brit kormány³⁵ elérte, hogy a kongresszust mégse itt tartsák. „[...] a kormány provokációs kísérletei a Kongresszus megakadályozására mély felháborodást keltettek a béke valamennyi hívében az egész

³¹ Sheffield több mint félmillió lakosú munkásváros, amely a brit nehézipar (acélgyártás) egyik legfontosabb központja és ezen felül fontos hadiipari központ is. A Szabad Nép szerint a brit „reakciós” sajtó – amely ellenzi a gyűlés megtartását – pont ezt a tényt hangsúlyozza és elfelejti azt, hogy ez a város évtizedek óta a békéért folyó küzdelem egyik fontos helyszíne. Szabad Nép, 1950. október 28. 6. (Így készül a kongresszusra Sheffield...)

³² Magyar Filmhíradó 1950/49.1950. december: *Erősödik a népek békeharca /békemozgalma/[békegyűlések Sheffieldben, Varsóban, Budapesten]* – részlet; <http://www.filmintezet.hu/uj/hirado/> - 2013. 01. 16.

³³ Szabad nép. VIII. évf. 257. szám. 1950. november 4.

³⁴ „Az a körülmény, hogy az angol kormány kétszínű módon az utolsó pillanatban megakadályozta a kongresszusnak Sheffieldben való megtartását, felháborodást és dühöt ébresztett a csehszlovák békeharcosokban. A delegátusok közül többen, akiknek angliai beutazását lehetetlenné tették, élesen elítélték Attlee kormányának magatartását [...]” MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 029102.

³⁵ A miniszterelnöki posztot 1945 és 1951 között Clement Richard Attlee (1883-1967) töltötte be. Brit munkáspárti politikus volt, 1931-ben a Munkáspárt alelnöke, 1935-től elnöke. 1940 tavaszán belépett a Churchill-kormányba: 1940 és 1942 között miniszterelnök-helyettes, 1942-1943-ban a domíniumokért felelős miniszter. A potsdami konferencián Churchill mellett külügyminiszter, majd miniszterelnök. Az ő nevéhez fűződik belpolitikai szempontból a brit jóléti állam kialakítása. Miniszterelnöksége alatt fogadta el Nagy-Britannia a Marshall-tervet, majd a NATO és az Európa Tanács alapítói között szerepelt. 1955-ben a felsőház tagjává választották, amelyet 1967-ben bekövetkezett haláláig betöltött. <https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers/clement-attlee> - 2013. 09. 09.

*világon, amelynek a visszhangjáról a világsajtó is naponta beszámol.*³⁶ Magyar részről is számos delegált utazott volna ki a szigetországba – az egyik vizsgált forrás alapján 31 fő (másutt összesen 34 fő – Szabad Nép) -, ezek közül 18 személy beutazását elfogadták, 13-ét (másutt 17 fő – Szabad Nép) elutasították, többek között: Andics Erzsébet, Vas Istvánné, Dezséry László, Szabó Pál, Péter János,³⁷ Dr. Lukács György kérelmét.³⁸ A magyar delegáció tagjait *„az angol vízumhatóságok két órán keresztül vallatták, közben kint az újságírók állandóan ostromolták a delegációra várakozó követségi beosztottakat és az angol békebizottság jelenlévő tagjait.”*³⁹ A Szabad Nép-ben olvasható cikk⁴⁰ szerint nemcsak magyarokat, hanem a világ számos pontjáról érkező küldötteket – finn, mexikói, brazil, ausztrál, francia, belga stb. - is ilyen és ehhez hasonló körülményeknek tettek ki. Az engedélyek megadása egy másik kérdést is felvet: milyen szempontok alapján választották ki azokat, akik beléphetnek az országba és milyen okok vezérelték a brit külügyminisztériumot a beutazás megtagadásában? A válasz úgy vélem egyáltalán nem egyszerű – az egyik megoldás talán az, hogy a fontosabb személyek jelenlétét nem kívánták. Mit jelent ez? A kommunizmus megjelenése testet ölt azokban a személyekben, akik a vasfüggöny másik oldaláról érkeznek (de a nyugati országok képviselőit is megrostálták), így azok beutazását tiltották meg elsősorban, akik különösen jelentős szerepet töltenek be hazájuk politikai és kulturális életében.

A Szabad Népben leközölték az Országos Békebizottság nyilatkozatát: *„[...] Ezek a példátlan udvariatságok, a közölt irányelvek ismételt megváltoztatásai, valamint a mindezt kísérő gyanúsítások és ferdítések technikája olyan légkört teremtettek, amely eddig semmi esetre sem volt jellemző angol tulajdonság. Az angol békebizottság mélységesen sajnálja, hogy a terv megváltoztatása sokakat meg fog fosztani a kölcsönös megismerkedés lehetőségétől, amit terveztünk és ami nagymértékben hozzájárult volna a jobb nemzetközi megértéshez. A [...] békebizottság*

³⁶ MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 028718.

³⁷ Péter János (1910-1999) református püspök válasza erre: *„Azzal az örömmel és reménnyel készültem [...] a kongresszusra, hogy népem és egyházam képviselőiben nagy alkalmat kapok az emberiség legnagyobb mai ügyének, a békének a szolgálatára. Éppen ezért mélyen sért a brit hatóságoknak az a döntése, hogy a beutazási engedélyt tőlem is megtagadták. [...] a vízum megtagadása, úgy látszik, abból a félelemből ered, hogy békeszolgálatom hatásos lesz.”* Szabad Nép, VIII. évf. 261. szám. 1950. november 10. (Az angol kormány megtagadta tizenhét magyar békeküldött beutazását)

Andics Erzsébet (1902-1986) történész, kommunista politikus. Dezséry László (1914-1977) evangélikus püspök, az Országos Béketanács főtitkára (1962-1966). Szabó Pál (1893-1970) író, politikus. Lukács György (1885-1971) filozófus, egyetemi tanár – Magyar Életrajzi Lexikon

³⁸ Elfogadták a következő személyek vízumkérelmét: Buza Erzsébet, Izsák Júlia, Radics János, Tóth Jánosné, Hordai Ferencné, Szabó Zsigmond, Rigó Antal, Takáts Julianna, Bor Pálné, Csikesz Józsefné, Dr. Kalmár László, Pallagi Nándor, Barcs Sándor, Schram Augustinne, Kende Péter, Kakuk Ferencné, Kiss Rozália, Fabik József. MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 028491. Lásd még: Szabad Nép, VIII. évf. 261. szám. 1950. november 10. (Az angol kormány megtagadta tizenhét magyar békeküldött beutazását...).

³⁹ MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 029304. 3.

⁴⁰ Szabad Nép, VIII. évf. 261. szám. 1950. november 10. (A békemozgalom sikerétől megrémült reakció megakadályozza...)

*köszönetet mond mindazoknak, akik támogatták és támogatják a Békekongresszust és arra kéri a megválasztott angol küldötteket és a béke minden hívét, járuljanak hozzá a kongresszus sikeréhez új helyszínén.*⁴¹

A kongresszust végül Varsóban tartották meg november 16. és 23. között. A megbeszélésnek két alapvető célja volt: szembehelyezkedni a nukleáris fegyverkezéssel és elítélni az amerikaiak koreai eseményekbe való beavatkozását.⁴² A koreai háború kitörésekor Nagy-Britannia hivatalosan a támogatásáról biztosította az ENSZ-lobogó alatt csapatokat küldő USA-t, de ezzel együtt aggodalommal szemlélte az eseményeket, mivel nem kívánta a konfliktus kiterjesztését. A megtartott kongresszusnak óriási hatása volt, számos nemzet képviseltette magát, a megfogalmazott határozatot pedig egyöntetűen elfogadták.

Visszakanyarodva Sheffieldhez, magyar részről szintén kemény vélemények fogalmazódtak meg a brit kormány intézkedéseivel kapcsolatban – „[...] Ismeretes, hogy üzemek és különböző intézmények dolgozói erőlyes tiltakozásukat fejezték ki az úgynevezett angol „munkáskormány” eljárásával szemben. A munkások, paraszokok és értelmiségiek legjobbjai, valamint az egyházak vezetői sajtónyilatkozatokban ítélték el a brit kormány békeellenes intézkedését. Ismeretesek [többek között] a MÁVAG munkásai, Lukács György dr., Szabó Pál, Vass Istvánné, Péter János ref. püspök, Dezséry László ev. püspök, Horváth Richárd római kat. lelkész tanár⁴³ és mások nyilatkozatai [...]”⁴⁴ – és ezzel együtt lelkesen fogadták a varsói békekongresszus létrejöttét és az ez alkalommal született döntéseket. „A Világbéketanács munkája – mondta Vas Istvánné, a Nőszövetség főtitkára – azzal a biztonságérzéssel tölti majd el az egész emberiséget, hogy valamennyi nehézség ellenére, amelynek komolyságát nem szabad lebecsülnünk, valóra váltjuk nagy békeküldetésünket. Ezek a követelések megszabják békeharcunk feladatát Magyarországon is. Mások így adtak hangot álláspontjuknak: „[...] Péter János református püspök, a Békevilágtanács tagja szólalt fel: „Az a meggyőződése, hogy minden egyháznak, minden keresztyén embernek hivatásával járó kötelessége a béke védelme.” [...]Végül Horváth Richárd a Katolikus Papok Békebizottságának titkára beszél. „A keresztyén sem lehet másutt, mint a béke táborában. Mert az, amit ez a tábor kíván, és ez a Békekongresszus határozataiban megfogalmazott, az minden szavában és minden ízében egyúttal mélyen keresztyén, mélyen evangéliumi valóság és igazság is.” Az Országos Béketanács felhívását Horváth Ferenc, a Honvéd Színház igazgatója olvassa fel: „Sorainkba hívunk minden becsületes magyar embert. Ennél szentebb harcot hazánk népe még soha nem vívott, mert ez a harc a nemzet biztonságáért, az anyák életéért, a gyermekek jövőjéért, a nép boldogságáért folyik. Minden be-

⁴¹ Szabad Nép, VIII. évf. 263. szám. 1950. november 12. (Az angol békebizottság nyilatkozata...)

⁴² A koreai konfliktusról lásd bővebben: NÉMETH István (szerk.): 20. századi egyetemes történet II. Európán kívüli országok. Osiris, Budapest, 2006. 188-190. <http://www.archives.gov/education/lessons/korean-conflict/> - 2013. 09. 08. Sokan ellenezték az Amerikai Egyesült Államok beavatkozását a konfliktusba és hangot is adtak kifogásaiknak.

⁴³ Horváth Richárd (1906-1980) római katolikus pap.

⁴⁴ MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 028718.

csületes magyar embernek ott a helye a békénket védők táborában. Előre a béke megmentéséért!”⁴⁵

Végezetül tekintsünk át egy olyan magyar jelentést, amely a brit kormány szemszögéből, illetve általánosságban a britek oldaláról próbálja elemezni a sheffieldi eseményeket: „Az angol kormány egyre hangosabban fenyegetőzött, hogy nem fogja megengedni, hogy Sheffieldet Anglia belső életének „felforgatására” irányuló törekvések szószékévé tegyék. Ehhez a fenyegetéshez járult még az is, hogy a legtöbb angol üzem lehetetlenné tette dolgozói számára, hogy részt vegyenek a Kongresszus előkészítésében [...]. A Labour Party ugyanakkor kizárással fenyegette meg azokat a párttagokat, akik azonosították magukat a Kongresszus célkitűzéseivel és részt akartak venni annak munkájában. (A Labour Party egyik London környéki szervezetéből ki is zártak 300 tagot, mert aláírták a stockholmi békefelhívást⁴⁶ s kijelentették, hogy támogatják a sheffieldi békekongresszust.) Az angol békebizottságot naponta keresték fel olyan egyének, akik nem mertek levélben érdeklődni a kongresszus felől, mert féltek, hogy elvesztik állásukat és az angol titkosszolgálat megfigyelés alá veszi őket. Ilyen légkörben folytak a kongresszus előkészületei. A sajtó – a Daily Worker kivételével – teljesen egyoldalúan informálta olvasóit [...]. A kongresszusról polgári és a jobb oldali sajtó csak úgy beszélt, mint amely „kizárólag kommunista befolyás alatt áll”. Az alsóházban is több olyan beszéd hangzott el, amely Anglia „belső biztonságának” szem előtt tartására hívta fel a belügyminiszter⁴⁷ figyelmét. [...] Az angol kormány kettős politikát akar folytatni a vízumkérelmek elbírálásakor: látszólag nem akar csorbát ejteni azon a szólamon, hogy Angliában „szólásszabadság” van, ugyanakkor azonban teljesen lehetetlenné, illetve nevetségessé akarja tenni a kongresszust. Az angol belügyminiszter ezt a kettős célt úgy vélte legkönnyebben elérni, hogy az egyes delegációk vezető egyéniségeitől megtagadta a beutazási engedélyt.”⁴⁸ A jelentés szerint a brit kormány a Kongresszus megrendezése előtt két nappal már belátta, hogy hibát követett el, hiszen az ellenállásának köszönhetően hatalmas sajtóvisszhangot kapott az „ügy”. A sajtó álláspontja egy ideig megoszlott: valahol helyeselték, valahol támadták a kormány politikáját. A Kongresszus kezdete előtt egy nappal a hatóságok a kikötőkből, repülőterekről és az összes állomásról kitiltották a sajtó képviselőit – ezzel a lépéssel viszont a kormány még azokat a sajtóorgánumokat is maga ellen fordí-

⁴⁵ Magyar Filmhíradó 1950/49.1950. december: *Erősödik a népek békeharca /békemozgalma/[békegyűlések Sheffieldben, Varsóban, Budapesten]* – részlet; <http://www.filmintezet.hu/uj/hirado/> - 2013. 01. 16.

⁴⁶ 1950. március közepén a Stockholmi Békefelhívást – amely a nukleáris fegyverek teljes betiltását követelte - Frédéric Joliot-Curie (1900-1958), kémikus és atomfizikus kezdeményezte. A felhívás szövege angol nyelven: „We demand the unconditional prohibition of the atomic weapon of intimidation and mass extermination of human beings. We demand the institution of strict international control to inforce this. We shall consider as a war criminal that government which first employs the atomic weapons against any country. We call upon all people of good will throughout the world to sign this appeal.” <http://www.library.umass.edu/spcoll/story/images1/mums312.b134.f003.i001.001.pdf> - 2013. 09. 18.

⁴⁷ Az akkori belügyminiszter James Chuter Ede (1882-1965) volt.

⁴⁸ MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 029304. 1-3.

totta, amelyek alapvetően csak a szenzáció miatt foglalkoztak a delegációkkal. „A kormány elleni tiltakozás akkor érte el a tetőpontját, amikor nyilvánosságra hozták, hogy a kongresszust nem Sheffieldben, hanem Varsóban fogják megrendezni. A baloldali sajtó és a haladó egyesületek, tudósok, írók, színészek tiltakoztak az ellen, hogy a kormány ilyen minősíthetetlen intézkedéseket fogantatott a béke ellen. [...] Nem volt olyan angol lap, amely ne közölt volna leveleket, amelyeket neves angol személyiségek írtak tiltakozásul a kormány eljárása ellen. Nagyon sok levél Sosztakovics esetét hozta fel példaképpen, akit a BBC már előre leszerződött vendégjátékra három estére, a kormány azonban megtagadta tőle a beutazási engedélyt, mivel – a levelek szerint – „attól félt, hogy Sosztakovics muzsikájával felforgatta volna Anglia belső életét és elősegítette volna a kommunizmus ügyét.”⁴⁹

Azt követően sem csökkent az érdeklődés Nagy-Britanniában a Békekongresszus iránt, hogy átköltöztették Varsóba. A Szabad Nép-ben közölt cikk szerint Sheffieldben egy hangszórós kocsis járta az utcákat: „Hol van a vasfüggöny? Mi lett a híres angol vendégszeretettel? A lengyel kormány nem tagadja meg a beutazási engedélyeket és a varsói kongresszuson nem rostálják meg a küldötteket.”⁵⁰ A brit lapok napról napra tájékoztatták a lakosságot az eseményekről, így többek között arról is, hogy minden delegált személy beutazási engedélyt kapott Lengyelországba: „beleértve mindazokat a nyugati újságírókat, akik részt akartak venni a Kongresszuson. [...] Több polgári lap⁵¹ olyan tudósításokat közölt, amelyek többször hangsúlyozták, hogy Varsóba minden külföldi delegátust és újságírókat beengedtek, mindnyájuknak ingyenes szállást és ellátást biztosítottak, - mintegy szembeállítva a lengyel nép vendégszeretét az angol kormány eljárásával. [...]”⁵² A kommunizmussal szembeni félelemmel és a baloldali szerveződéssel kapcsolatban a 'Tartós békéért, népi demokráciáért' című lap így fogalmazott: „Az angol kormányférfiak a kongresszus „egyoldalúságáról” kiabáltak, de ugyanakkor nemcsak a kommunistákat, de még a kommunizmustól egészen távolálló egyéneket sem engedték be a kongresszusra.”⁵³

*

A két említett rendezvény szigetországbeli története jól példázza a brit politikai elit félelmeit a II. világháború utáni években. A brit kormányok 1945 utáni külpolitikája mindinkább Európa felé fordult és egyre nyitottabbá vált, mert az ország politikai és nagyhatalmi szerepe megváltozott, és ez új pályát jelölt ki számára. Ez a

⁴⁹ MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 029304. 4.

⁵⁰ Szabad Nép, VIII. évf. 264. szám. 1950. november 14. (Az angol dolgozók felháborodottan tiltakoznak...)

⁵¹ Manchester Guardian: „Angliában és más haladó országban is sokan várták, miként váltja be Chuter Ede belügyminiszter parlamenti kijelentését, amely szerint Angliának van még tekintélye a világon, mert szabad ország és nem fél attól, hogy más népek meglátják miként élünk. Ezek a szavak nem valami meggyőzően hangzanak [...]” A Sunday Express szerint „a kormány siralmas baklövését követett el [...]”; a Daily Express úgy véli „a kongresszus megakadályozása Angliában rossz elhatározás volt.” Szabad Nép, VIII. évf. 264. szám. 1950. november 14.

⁵² MOL XIX-J-1-k Nagy-Britannia (1945-1964) 30. d. 160. tétel. Békemozgalom (1950-1955). 029304. 5.

⁵³ Tartós Békéért, népi demokráciáért! 46. (106.) 1950. november 19. (A Labour-párt vezetői a béke ellenségei).

kontinentális nyitás azonban a békemozgalommal kapcsolatban nem volt jellemző. Ennek számos oka van, de elsőként lehet említeni a félelmet attól, hogy a kommunizmus a békemozgalmakon keresztül beférkőzhet Nagy-Britanniába. Ez az aggodalom alapvetően létezett, egyik fő jellemzője volt a hidegháború ezen éveinek.

Az 1950-es évek első fele a brit békemozgalom számára részleges kudarcként könyvelhető el, hiszen a kormány intézkedései nyomán nem a szigetországban került sor például a nemzetközi porondon is számottevő II. Világbéke-kongresszusra. Másrészt viszont az ennek kapcsán kibontakozó sajtóbotránynak köszönhetően az úgy talán komolyabb visszhangot kapott, mintha a rendezvényt megtartották volna. Talán ez is szerepet játszott abban, hogy átmenetileg egyre több brit állampolgár próbált kapcsolatba kerülni az egyes mozgalmakkal és programokkal. A kormány merev és a békemozgalmat elutasító politikája az ellenkezőjét érte el: ahogy a világ számos részén, úgy a brit nép körében sem lehetett érdektelenné tenni az embereket a béke ügye iránt. Elmondható tehát, hogy a hidegháború és a vasfüggöny képezte szakadék ellenére a nukleáris fegyverkezés és katonai kísérletek elleni félelem a brit békemozgalmakat is megerősítette.